№ 122 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 7

1906

ԵՐԵՍՈՒՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 7 № 122

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարւովանը 6 րուբլի. առանձին համարները ամէն տեղ 5 կօպէկով.

Քիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և ամն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.

Տելէֆօն № 253.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքային Վարչութիւնը հրաւիրում է Թիֆլիսի անգործներին գալ ցուցակագրվելու համար։ Դիւրութեան համար քաղաքը բաժանված է 5 բայօններիւ և ցուցակագրութիւնը տեղի կունենայ ամէնայն օր, ժամը 9—1։

I բայօն, 9 և 10 թաղամաս—Առևտրա-տնտեսական գրասենեակ—Ավչալեան հրապարակի վրա։

II » » 1 թաղամաս —Վիրսայի առևտրա-տնտեսական գրասենեակ։

III » » 2, 3, 4 թաղամաս—Պուշկինեան գրադարան—Ալէքսանդրովսկի պողոտա։

IV » » 5 և 6 թաղամաս—Մադաղում առևտրա-տնտ. գրասենեակ։

V » » 7 և 8 թաղամաս—Արաքսեանի թատրոն (Հաւլաբար)։

Ծանօթ.—Աւելի կանուխ տարագրվողները ներկայանում են համապատասխան բայօնները՝ յետագայ տեղեկութիւնների համար։ առ 1—3

„Արշալոյս“-ի խմբագրութիւնը հրաժարվելով հրատարակել իր թերթը, հարցնում է բաժանորդներից, որ թերթով կը ցանկանային նրանք փոխարինել «Արշալոյսը»։ Կարգադրութիւնը հարկաւոր է անել մինչև յունիսի 10-ը նամակով՝ Тифлисъ, въ редакцію газ. «Арцалуйсъ», կամ Tiflis, redaction «Archalouisse», պարզ գրելով հասցէն, անունն ու ազգանունը։ առ (չ.ուշ.) 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ միջոցներով. Վերջին տեղեկութիւններ. Մամուլ. Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութիւնները. Եւլախ-Շուշու տրակտը և երկաթուղու անհրաժեշտութիւնը. Գանձակը և նրա կարօտեալները. Պէտք է նախապարտաւորիլ։ Ռուս մարդու և քաղաքացու իրաւունքների արտայայտութիւնը. Ակամայ յեղափոխականներ. Թիֆլիսի Նորաշէնի Մարիամեան դպրոցի դրութիւնը. Նամակներ Մխիթարեան. Ներքին լուրեր. Ռուսիական տեղեկութիւններ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍԻՒԹԻՒՆ.—Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Ի՞ՆՉ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

XI

Մեր լրագրի ընթերցողները գիտեն, որ վերջին ժամանակներս զանազան տեղերից դիմումներ եղան Պետական Դումային մեր երկրի վիճակի մասին։

Երևանի հայերը դիմեցին Պետական Դումայի նախագահ Մուրոմցևին, խնդրելով Դումայի պաշտպանութիւնը մի. ջոցներ ձեռք առնելու, որ վերջ դրվի հայ-թուրքական ամօթալի և ազէտաբեր ընդհարումներին։

Ցետոյ այդ դիմումին միացան Երևանի ուսանողներ և ուսանողուհիներ։

Նոյնը արին Շուշու հայ կանայք և ուրիշներ։

Կարող ենք յիշեցնել, որ առաջին դիմումներից մէկը եղել է Բագուի հայերի կողմից Զանգեզուրի հայերի վիճակի մասին։

Պէտք է նկատենք, որ թուրքերն էլ փորձել են դիմել Պետական Դումային իրանց պատգամաւորների միջոցով, օրինակ Ղազախի գաւառի թուրքերը Զիադխանօվի միջոցով։ Նոյնպէս և ինքնուներս։

Եւ այսպէս Պետական Դումայի գործն էլ սկսում է նկատվել իբրև մի միջոց, որ կարող է նպաստաւոր լինել խաղաղութիւն հաստատելու երկրի մէջ։

XII

Սակայն ինչ կարող է անել Պետական Դուման։

Արգելքը նա կարող կը լինի զսպել դաւադրութիւն կազմողներին, սթափեցնել զանցառուս պաշտօնեաներին և վերացնել ընդհարումները, աւերումները ու կոտորածները։

Բոլորը կախված է այն բանից թէ որքան բարոյական այժ և հեղինակութիւն կունենայ Դուման մի կողմից հասարակութեան աչքում, իսկ միւս կողմից տիրող բարձր իշխանութեան առաջ։

Ներկայումս կառավարական շրջանները վճռել են անառակ առնել Դումայի խիստ պահանջները և պատասխանել հարցապնդումներին վայրկվեղ և խուսափողական առարկութիւններով։ Բայց, անկասկած, Դումայի մէջ տեղի ունեցած ամէն մի հարցապնդում և կայացրած ամէն մի որոշում ունեն իրանց լուրջ նշանակութիւնը և որքան էլ վարչութիւնը ցանկանայ նրա վրա արհամարհանքով նայելու, նա զգում է, որ մեղադրանքները գործում են իրանց տպաւորութիւնները։ Եւ արդէն մեզ յայտնի են մի երկու դէպքեր այդպիսի յայտնութիւններից

XIII

Եթէ առ այժմ Թոյլ է Դումայի միջամտութեան նշանակութիւնը կառավարչական շրջաններում, նա շատ մեծ է, իբրև հասարակական կարծիքի արտայայտութիւն, կամ իբրև մի լծակ, որ հասարակական կարծիքը խորապէս հետաքրքրվի հարցով և հասարակական խիղճը խօսէ ընդարձակ տարածութեան վրա հեղինակաւոր շրջաններում։

Պետական Դուման դեռ ոչինչ չէ ասել հայերի և առհասարակ Անդրկովկասի չարիքների և կարիքների մասին։

Մենք սպասում ենք, որ շուտով հարցապնդումներ լինին այնտեղ մեր երկրի ժողովուրդների մասին։ Այնտեղ հասել են մեր երկրից պատգամաւորներ և շուտով բոլորն էլ այնտեղ կը հաւաքվեն։ Եւ կասկած չը կայ, որ նրանք խորհրդակցելով մեր ազգանների և անչեափառ ձգտելի պահանջների մասին, ձայն կը բարձրացնեն Պետական Դումայում թէ բողոքի և գայրոյթի եղած գժոխային իրականութեան դէմ և թէ բուն ու անդրդուելի պահանջի՝ վերջ դնելու մեր երկրի այն բոլոր տառապանքներին, որ պատճառել է երկրի վատ վարչութիւնը։

XIV

Մենք չենք ցանկանում օրօրել և խաբել մեզ մեծ մեծ յոյսերով և չենք կարծում, որ մեր այդ դիմումների շնորհով դրախտ կը հաստատվի մեր երկրում։

Ոչ, մենք այդքան լաւատես կամ միամիտ չենք։

Բայց մենք միշտ մեծ նշանակութիւն ենք տուել ոչ միայն ազգի և ազգային ժողովի ձայնին, այլ և ընդհանրապէս հասարակական կարծիքին, և այդ պատճառով յատուկ զին և նշանակութիւն ենք տուել թէ ռուսական և թէ արտասահմանեան մամուլի ձայնին, երբ նա լաւ տեղեակ լինելով մեր երկրի գործերին՝ կարողացել է հեղինակաւոր և անաչառ խօսք ասել թէ երերի դրութիւնը ճիշտ որոշելու, թէ իր պաշտպանողական խօսքը ասելու տառապեալների մասին և թէ ցուցումներ տալու այն միջոցների վերաբերմամբ, որով կարելի կը լինէր բուժել մեր երկրի վէրքերը։

Հասարակական կարծիք գրաւելը—դեռ ամենաերկիւղ մի զօրութիւն չէ, բայց նա, անկասկած, շատ կարևոր և էական մի հանգամանք է։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երևանի ժամանակաւոր գեներալ նահանգապետը հեռագրում է Կովկասեան Փոխարքային. «Իգդիր ուղարկված փոխնահանգապետը պարզել է, որ անկարգութիւնները տեղի են ունեցել երկու գիւղական հասարակութիւնների մէջ։ Պատճառը հետևեալ հանգամանքն է եղել. յունիսի 2-ին Հախմամեդի թուրք գիւղի բնակիչները վրէժ ունենալով Բյուր գիւղացիների հետ, որոնք սպանել էին առաջներում իրանց երկու հայգիւղացիներին, ուզման առուները մաքրելու ու ջուր կանչելու համար գնացին, նրանցից գողացան 4 հոգու, երկուսին սպանեցին և 1-ին էլ վիրաւորեցին։

Դրանից յետոյ բլուրցիները, աշխատանքից վերադարձող մալաքլուեցիներից սպանեցին 4-ին և վիրաւորեցին 1-ին։ Սարսափը տարածվեց, հրացանձգութիւններ սկսվեցին մի շարք գիւղերում, որոնք, բարեբաղդաբար, անկորուստ անցան։ Իգդիրի շուկայում սպանված են ու վիրաւորված երկու թուրք։

Երէկ, թուրքերը շրջապատելով Ալիդամար գիւղը և հրացանձգութիւն սկսելով, ուզում էին ներս խուժել և թալանի ենթարկել, բայց օգնութեան հասնող կօզակների կէս հարիւրակը թոյլ չը տուեց։

Հրացանձգութեան միջոցին սպանվեցին կողոպտիչներից 8 հոգի, տասնչորս հոգի բանվել են, որոնց թւում մի բէկ և խըլվել են բազմաթիւ զանազան տեսակ զէնքեր։ Փողովրդի տրամադրութիւնը զրգռված է։

—

Թարթառ (Դանձակի նահանգ)։ Մայիսի 20-ին տեղական գաւառապետը 2-րդ Լաբինակի գնդի 2-րդ հարիւրակի պլասւոր եսաւուլ Սօլօգակու և 3-րդ եկատերինօդարեան գնդի 3-րդ հարիւրակի խօրունժի Բուլալինի հետ միասին եկան այնտեղ, ուր մայիսի 14-ին և 15-ին կանգնեցրել էին հանրակառքերը և տարել նրանց մէջ եղած բոլոր հայերին իրանց տասդուածքով։

Նրանք հաստատել են, որ հանրակառքերը տարել են դէպի Շիխլաար-Եարվանդ գիւղը, իսկ ուրով ընթացող հայերի հետքերը տանում են Աչխինկա գետի ափով դէպի ներքև, աւելի շատ դէպի Կողմից, իսկ յետոյ մտնում են ճանապարհը Սուլթան-բուլթ տեղում։

Այդտեղից գնալով մայիսի 14-ին տարված հայերի հետքերի ուղղութեամբ գաւառապետը կօզակների օգնութեամբ էդդի-գէզ կոչված տեղում անասուի մէջ գտաւ նախ մէկ մերկ դիակ գնդակի և դաշոյնի վէրքերով, իսկ քիչ յետոյ գտնվել են դարձեալ 9 դիակ, զանազան տեղերում ընկած, բոլի մահացման հետքերով։

Մնացեալ կորած հայերին որոնելը անհնարին եղաւ, մութը ընկնելու պատճառով, իսկ գտնված դիակները յանձնվել են Շուշու գաւառի 3-րդ մասի ոստիկանական պրիստաւ Ջալանօվին։

Այնուհետև Շիխլաար-Ղարվանդ գիւղը գալուց յետոյ իշխանաւորները համոզվեցին, որ հայերը և հանրակառքերը տարվել են Շուշի գաւառը և այդ բանը հաստատվեց լիովին երեք պահակները ցուցմունքներով, որոնք ականատես էին եղել ոճրագործութեանը, բայց արգելք լինել դրան անկարող էին գտնվել, որովհետև կողոպտիչները բազմաթիւ եղել։ Տեղական ադմինիստրացիայի հաւաքած տեղեկութիւններից երևում է, որ այդ կողոպուտին ակտիւ մասնակցութիւն է ունեցել շրջակայքի գիւղ 60 հոգուց աւելի, թուրք ամբոխը։

—

Դերբենդ, 2 յունիսի

Շտապում եմ յայտնել, որ երկար եօթ օր ու գիշեր անտառի խորքերում, գանագան ծանր տանջանքների ենթարկելուց յետոյ, մեր բարեհոգի սրիկայ աւազակները բաց թողին Բահակ Պետրոսեանցին, տասնչորս հազար ռուբլի փրկագնով, 2000 ը. վերևից, որը ժողովել են նրա ընկերները զանազան մարդկանցից պարտք վերցնելով։ Յունիսի 1-ին հազիւ մէկը ազատվել էր, երբ բանեցին նոյն աւազակները Խաչմաս կայարանում մի ուրիշ հայի, բայց չը գիտենք թէ լինչով կը վերջանայ այդ ամարդի գերութիւնները։ Մանրամասնութիւնները հետևեալ պօստով։

Այսօր առաւօտեան, երբ բանտից բանտարկեալներին բերում էին բազար հաց, մի ու մի երեքնեան գնելու, երեք հոգի բանտարկեալներից վախան։ երևի վազուց պատրաստված ծրագրով։ նրանք, ինչպես ենթադրում են, կը միանան աւազակների խմբին։

Դարդիման

—

Ոսկանապատ, յունիսի 2-ին

Այսօր, օր ցերեկով հարևան Միրզիկի գիւղում վեց թուրքեր յարձակվում են տալար արածացնող երեխաների վրա, նրանք փախչում են, բայց սրիկաների գնդակը մէկին դիպչում է, որը խոյին վայր է ընկնում։ Մարդ-բոքոնները մօտենում են զոհին, մորթում ոչխարի նման և ձեռքերի դաստակները ատամով հարթը գիւղին է հանում, մի քանի եբիտասարդներ հետամուտ են լինում եղեռնագործներին, բայց դարանամուտ գազանները սրանցից ծանր կերպով վիրաւորում են վարդապար Գաբրիէլեանին։ Հարևան Մրզուտում դրված են 30 զանիներ 1000 ը. տուգանք պահանջելու համար. գիւղից քշած 9 ձիերի հարցը և գաւառապետի օգնականի ու պրիստաւի վրա բաց արած կրակը թուրքերի կողմից մնացին առանց հետևանքի...

Նիկ. Գրիգորեան

—

Գանձակ, յունիսի 5-ին

Մեր գաւառում թուրք աւազակները վխտում են ամենուրեք, շրջում են ազատ, անպրեպէր. իրանց քաջութիւն սրբագործութիւնները կատարում են իշխանաւորների, կօզակների աչքի առաջ համարեա. երկու քայլ կօզակային պահակախմբից հեռու, օրը կէսօրին, յարձակվում են հայ շինականների վրա ու կոտորում։ Հայ գիւղացիների դրութիւնը դժոխային է բառիս բուն մտքով. զինված հայից զէնքը խլում են, բանի տեղ չը գնելով բնաւ նրա տղերքը. եթէ զէնքը կատարելագործված սիստեմի է լինում, նրա տէր հայը ձերբակալվում է ու տուգանքի ենթարկվում, իբրև «խալբի» մարդ, յեղափոխական, իբրև Դաշնակցութեան զինուոր։ Թուրքերը ամեն տեսակի զէնքերով զինված, մեծ մասամբ մօսինների ու մաուզերներով, ազատ շրջում են, իբրև «քոչէորներ», որոնց զէնք կրելու կատարեալ ազատութիւն է տուած։ Հայկական բայօնում ազատ գործում են թուրք պրեստաւները, որոնք հայերից խլում են վերջին դանակն անգամ. գաւառապետը թուրքից յետ չէ ճնում իր աշխարհահայեացքով ու հայատեացութեամբ։ Ամսի 2-ին սպառազինված թուրքերի մի խումբ յարձակվում է Միրզիկ հայ գիւղի տարածների վրա, որոնք մօտիկ Բրայլբրում սպրող հօզակների երկիւղից անդէն են լինում. թուրքերը բռնում են մէկին մորճում, իսկ երկուսին, որոնք ազատվում են փախուստով, վիրաւորում։ Միրզիկցիները գալիս են Բրայլուր, որը երեք վերստի վրա է գտնվում Միրզիկից ու որտեղ սպրում են 50-ի չափ «քոչէորների» պահապան հօզակներ, ու խնդրում են վերջինիներիս գնալ հետամուտ լինել թուրքերին, բայց կարական մերժում են տանում։ Նրանց բացատրական յայտնում են, որ իրանց հրամայած չէ թուրքերին հետամուտ լինել, որ իրանք «քոչէորնե-

բի» պահպանութեան համար են կարգված։ Նոյն օրը թուրք սրիկաները Մոյսակին զինաթափ է անում բանակցելի երկու հովիւներին, խելօք նրանց զէնքերը. նոյն օրը կօզակները զինաթափ են անում Գանձակից գիւղ գնացող մի քանի գետաշէնցիների ու ձերբակալում նրանցից երկուսին մի հատ մաուզէր ատրճանակի պատճառով։

Լալուկեան

—

«Кавказъ» լրագրի №126-ում տպագրված է պաշտօնական բացատրութիւն Աղդամի թուրքերից ստացված հեռագրի առիթով։

«Մինչդեռ ժամանակ հարկաւոր ենք համբերութեամբ հաղորդել,—հեռագրում են պ. պ. աղդամցիները, որ ձերդ պայծառափայլութեան խորհրդի կից կազմված պատգամաւորական խորհրդակցութիւնը, իրողութեան անմամբ պատասխան զեկուցումիւր է տալիս ձեզ, ինչպէս օրինակ՝ այն վկայութիւնը, որ իբրև թէ թուրքերն էլ են յայտնել Աշտին իրանց դժգոհութիւնը Թրեյլիսի ու Ալիքանի դէմ, մինչդեռ այդպիսի բան չէ եղել և չը կայ էլ ուստի նա չէ արդարացնում այն բոլորը, ինչի համար որ կոչված է, և պէտք է արձակվի, մանաւանդ եթէ ի նկատի ունենանք, որ այդպիսի խաղաղարար մանաւժողովները, ուր որ նրանք գործել են, վերջացել են կոտորածով։»

Այդ ամբողջ հեռագրում մի հատ ձըշմարիտ խօսք չը կայ։ Մեզանից, պատգամաւորներից, ոչ ոք չէ վկայել Աշտա եպիսկոպոսի հեռագիրը, միևնոյն ժամանակ ոչ ոք կովկասեան Փոխարքային սուտ և սխալ զեկուցումներ այդ առիթով չէ տուել։

Պատգամաւորական խորհրդակցիութիւնը յաճառ կերպով, բայց, ասաղ, ապարդիւն ոըոշումներ էր կայացնում չսպպեցնելու Դանձակի գեներալ-նահանգապետութեան կից տեղական խաղաղարար մանաւժողովները կազմելը, որի մասին Փոխարքայի դիւանատունը գրել է քանիցս անգամ գեներալ Ալիքանին, բայց և այնպէս այդ մանաւժողովները մինչև այժմ էլ նահանգում չեն կազմվել։

Այդպիսով այն միջոցները, որոնց Փոխարքային կից մանաւժողովը համարում էր օգտակար հիմնաւոր խաղաղութիւնը վերականգնելու և մանկակի թիւրիմացութիւնները երկու թշնամացած կողմերի մէջ հարթելու համար, առ այժմ իրագործված չեն։

Անշուշտ, մեր մանաւժողովը չէր կարող գոհ մնալ գեներալ Ալիքանի դանգաղկոտութիւնից։

Բայց, ինչպէս երևում է, այդ դանդաղկոտութեան միջոցը միայն ինքը գեներալ Ալիքանը չէ, այլ հէնց իրանք թուրքերը, նրանց անվստահութիւնը և բացասական վերաբերմունքը դէպի գոյութիւն ունեցող մասնաժողովները։ Ի հարկէ այդպիսի պայմաններում, գործին այդպէս վերաբերվելու դէպքում, ոչ գեներալ Ալիքանը, ոչ էլ գաւառական իշխանութիւնները ոչինչ անել չեն կարող։

Մանաւժողովի որոշումները, որ նորին պայծառափայլութիւն Փոխարքան յանձնարարել է տեղական իշխանութիւններին դեկավարելու համար, եթէ մինչև այժմ չեն իրագործվել, գրա բոլոր մեղաւորութիւնը ծանրանում է ամբողջապէս վերոյիշեալ հեռագիրը ուղարկող մուսուլմանների վրա։ Նրանց կարծիքով, ամեն տեղ, ուր այդպիսի մանաւժողովներ աշխատել են, նրանք միշտ վերջացել են կոտորածով (?)։

Ամօթ չը լինի հարցնել պ. պ. աղդամցի մուսուլմաններին, ապա ինչու թուրք-հայկական ընդհանուր համագումարում, ուր ներկայ էին անդրկովկասեան բոլոր հայերի ու թուրքերի ներկայացուցիչները, նրանք այնքան յամառ կերպով խնդրում էին խաղաղարար մանաւժողովներ կազմելու մասին։ Մի՞թէ երկու կողմերն էլ ուզում էին... սարսափում եմ արտասանել... շարունակել կոտորածը։ Տրամաբանօրէն դատելով, չէ կարելի ուրիշ եզրակացութիւն անել։

Ոչ, հազար անգամ ոչ։ Չեմ ուզում հաւատալ, որ առհասարակ մուսուլմանութիւնը իր գործերը վճռելու համար հանդարտական ոյժերի մասնակցութեան հրաւիրելու վրա այդպէս նայիլ լինէր։ Կուզենայի կարծել, որ այդ հեռագրի մէջ արտայայտվել է միայն Եւլախ-Շուշի տանող խճուղու վրա ապրող մուսուլմանների ցանկութիւնը և ուրիշ ոչինչ։ Ինձ թւում է, որ յիշեալ գործի հետ ոչ մի կապ չունեցող ուրիշ նպատակներն են հանդարձակութիւն տուել պ. պ. աղդամցիներին մի այդպիսի հեռագիր տալու, մի հեռագիր, որ վիրաւորական է և նրանց համար, որոնք խաղաղութեան գործից բացի, ուրիշ ոչինչ ի նկատի չունեն և կարողութեան չունի աշխատում են, և եթէ այդ բոլորից յետոյ պնուսամինեաներ քիչ են կարողանում հանել իրանց նպատակին, դրա պատճառը լոկ այն է, որ հանդիպում են արգելքի հէնց նրանց կողմից, որոնք, կարծում եմ, ամենից շուտ պէտք է կատարին մեր որոշումները, բայց ընդհակառակը, իսկապես ինչպէս երևում է հեռագրից, հէնց նրանք արհամարհաբար հակառակ են ընդհանուր հայ-մուսուլմանական համագումարի որոշումներին։

Ես խորհուրդ կը տայի նրանց այդ գործին ներշնչել աւելի ոգի և տակտ չարութիւն։

Փոխարքայի կից կազմված խորհրդակցութեան անդամ Աասլդէր-բեգ Կազանալիպով։

«Кавказъ»

ՄԱՄՈՒԼ

Ռուսաց մամուլը վերջերս մի առանձին կատղութիւն է տալիս այն յօդուածներին, որ «Երիտասարդ Թիւրքիայի» կուսակցութեան օրգանները նուիրում են հայոց հարցին և հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնների գործունէութեան։ Այդ կողմից առանձնապէս աչքի է ընկնում «Մեչվերէթ» լրագիրը, որի խմբագիրն է Ահմէդ-Րիզա։

«Հայ-յեղափոխականներ» վերնագրով մի առաջնորդող յօդուածի մէջ Ահմէդ-Րիզա խիստ քննադատութեան է ենթարկում հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը։ Որքան էլ այդ յօդուածը մեզանչում է ճշմարտութեան դէմ, բայց, ի նկատի ունենալով, որ մեզ անհրաժեշտ է ծանօթանալ բոլոր այն կարծիքների և քննադատութիւնների հետ, որ օտարները, թէ մեզ բարեկամ և թէ հակառակորդ, արտայայտում են մեր մասին, ի նկատի ունենալով, որ Ահմէդ-Րիզան, իբրև «Երիտասարդ Թիւրքիա» կուսակցութեան պարագլուխներից մէկն, յայտնած կարծիքները շատերի կողմից կարող են համարվել ճշմարտութիւն, և այսպէս էլ ընդունում էլ, օրինակ, ռուս լրագիրներից մէկը («С. П. Вѣдомости»), որ տուել է այն յօդուածի ամբողջ թարգմանութիւնը, մենք հարկաւոր ենք համարում քաղաքացիօրէն տալ նրա բովանդակութիւնը։

«Հայոց ամբողջ մամուլը Եւրոպայում և Ամերիկայում չերմագին ողջունում է ազատագրական շարժումը Ռուսաստանում, նկատելով այդ անագին կայսրութեան մէջ տիրող բիւրօկրատական ըէժիմի տապալման մէջ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի քաղաքական վերածնութեան գրաւականն։ Երիտասարդ Թիւրքերը բոլորովին համամիտ են հայ ազատամիտների համակրութեան և յոյսերին և Ռուսաստանի պետական կազմի բարւոքումից և փոփոխութիւնից սպասում Թիւրքիայի հանգստութեան և ապահովութեան երաշխաւորութիւն։ Այդ պատճառով և հայ գործիչներից աւելի հեռատեսները շարունակ պատուիրում էին յեղափոխական շարժման պարագլուխներին Թիւրքիայում չը քանաքաքել հանդամանքները և յայտնի վտանգի չենթարկել Թիւրքից հայերի կեանքը՝ անօգո կուտելով սուլթան Աբդուլ-Համիդի ըէժիմի դէմ, այլ համերաշխութեամբ ապահել լաւագոյն օրերի գալուստին Ռուսաստանում։

«Սակայն հայ յեղափոխականները յամառաբար շարունակում էին իրանց հայրենակիցների համար այնքան վնասաբեր գործունէութիւնները Թիւրքիայում, մինչև որ հայերին նրանց անդունդի եղերքը։ Այժմ նրանք սկսում են տեսնել իրանց օգտի «Թրօշակի» բերանով. «Ցետոյ տարի աբանից առաջ մենք, զենքը ձեռքին, պատրաստ կուռի Աբդուլ-Համիդի ըէժիմի դէմ, ձգտելով իրականացնել Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածը, բայց այն,—հերոսական կռիւը վերջացաւ հաւքաբ հաղթաւոր հայերի կոտորածով և նրանով, որ մահացու հարուած հասցվեց հայ ազգի զարթնման Թիւրքիայում։ Անլուր անօգնութիւնները որպէս թէ շարժեցին ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը, որից մենք այնքան միամտորէն օգնութիւն էինք ակնկալում։ Իրա փոխարէն, Հայաստանի աւերակների վրա հաստատվեցին դիրմանացիները. Սասունի և Զէյթունի աւերումը և հայաբնակ գաւառների անմարդացնելը Թիւրքերի ձեռքով նըբանց նպաստաւոր էր։ Այո, մենք դուն մխիթարեցինք կրեցինք մեր արած խիպճա քայլի համար և ամբողջովին կորցնելով մեր հաւատը քաղաքակիրթ Արևմուտքի մասին. մեր յոյսը դրել ենք այժմ ազատ Ռուսաստանի վրա, դէպի որն ուղղված է այժմ ակնկալութեամբ ամբողջ ճնշված Արևելքի նայուածքը։»

Ձախադանց անգամ է այդ զղջումը և սխալի յանցաւոր խառնվածութիւնը, որից ընդունայն նախազգուշացնում էին փորձված անձինք և որով անօգուտ տեղն ոչնչացվեց ամբողջ մի ազգի կեանքը—վերջացնում է «Մեչվերէթ» լրագիրը»։

Իսկ աւտս լրագիրը աւելացնում է իր կողմից. «այդպէս են լինում միշտ բիճամիտ յանձնառութեան և անմտածված գործողութիւնների հետևանքները»։

Սակայն չը պէտք է մոռանալ այն տասդուածքը թէ հեշտ է քննադատել անցեալի սխալները։

*

Հողերի յօգուտ գիւղացիների գրաւման նկատմամբ և մերկում է հասարակական կարծիքը և մամուլը։ Յատկապէս վանքական հողերի մասին «Страна» լրագիրը ահա ինչ է գրում.

«Չը պէտք է մարդարէ լինել՝ գուշակելու համար, որ մօտակայ ապագայում մամուլորիական հողերը կը գրաւվեն և պէտք է կարծել, որ այդ գրաւումը կը կատարվի վճռական հիման վրա, համաձայն տեղական պայմանների։ Սակայն կայ մի շրջան, ուր վերաքնումը անյարմար է հանդիսանում, նոյն իսկ անպատշաճ, այն է վանքական հողերը։ Ամենից առաջ վանք և հողատիրութիւն անպարկեշտ համակցողութիւններ են բարոյական տեսակէտից։ Վանականը չէ կարող ունենալ մասնաւոր սեփականութիւն և վանքը, իբրև վանական հանրակացարան, նոյնպէս չէ կարող. այդ տեսակէտը շատ հին է, իբրև մի բան, որ բխում է վանականութեան և ճգնաւորութեան հասկացողութիւնից։ Եւ իրաւ. վանականութեան մէջ լաւագոյն մարդիկ միշտ կարմրել են ամօթից վանքական կալուածքների համար և հերքել են նըբանց սեփականքով, իբրև խորին անբարոյական և վանքի ամբողջ հաստատութիւնը անբարոյականացնող երևոյթ»։

Համաձայն լինելով այն սկզբունքի հետ, որ վանականը և վանքը սեփականութիւնը չեն կարող ունենալ, պէտք է նկատենք սակայն, որ այդ թէին չը պէտք է պատկանեն այն վանքերը, որոնց հոդերը սեփականութիւն են ոչ թէ վանքերի և վանականների, այլ ժողովրդի և վանքերին տրված կամ կտակված յանուն ժողովրդի, կրթական կամ բարեգործական նպատակներով։

*

Մեռաւ փիլիսոփայ Հաւատմանը.» Իբրև փիլիսոփայ, նա անգութ ժողովրդապատիժ էր վայելում։ «Թէ որն է այդ մտածողի նշանակութիւնը—ասում է «Страна» լրագիրը—փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ, այդ մեզ կը բացատրվ ապագայ անաչառ պատմաբանը։ Այն ժամանակ, երբ Շօպէնհաուէրին փառքը եկաւ միայն իր օրերի արեմտքին, Հաուպտմանը, մանկով փիլիսոփայական ապագրէզի մէջ 26 տարեկան հասակում իր «Անգիտակցական փիլիսոփայութեամբ» (1868,) միանգամից անագին աղդութիւն ձեռք բերեց։ Լրագիրները մէկ մէկու վրա գովաբանեցին երիտասարդ հեղինակի տաղանդաւորութիւնը։ Մի ամսագիր յայտնեց, որ Հաուպտմանի գրքի առաջ բերած մտքերի շարժումը կազմում է շարժումներից ամենանշանաւորը, որը տեսել է Եւրոպան 1789 թւից ի վեր։ Դիրքը գրաւեց և գիտնականների և հասարակութիւնը։ Միւս կողմից Հաուպտմանի վրա խիստ յարձակումներ եղան, որոնք աւելի նպաստեցին նրա ժողովրդականութեան»։

*

«Բիչ» լրագրի մէջ տպագրված է հետևեալ տեղեկութիւնը Կովկասի մասին։

«Փոխարքայի դիւանատունը ներկայումս զբաղված է Կովկասի աւերված քաղաքներից պատժական զօրամասերի անցկալ և ապագայ ծախսերը հաշուելու հարցով։ Ինդիրը շատ լուրջ է, որովհետև քաղաքները աւերված են և նրանց զբամարկղները ոչնչացված են գտնարկութիւն է ներկայացնում։ Դիւանատան տեղեզատրութեան հետևանքը եղաւ հետևեալ, հետաքրքրութիւնից ոչ զուրկ, գեկուցումը. «Ազգաբարեր և յեղափոխական շարժումը, որ այժմ բռնել է ամբողջ Անդրկովկասեան երկիրը, անհրաժեշտ զարձրեց բազմաթիւ զօրքեր ուղարկել երկրի զանազան մասերը։ Այդ զօրքերը բնակեցրած են քաղաքներում, թէև նրանք շատ դէպքերում, շրջակայքում տեղ ունեցող յուզումների համար էին պահանջվում». «Քաղաքային զբամարկղների կանխիկ զրամների ապառման պատճառով ծախքերը ժամանակաւորապէս ծածկվում են ինժեներական տեսչութեան գումարներով այն պայմանով միայն, որ յետոյ գումարները պարտաւորվին վճարելու համապատասխան քաղաքները մի քանի տարվայ ժամանակամիջոցում»։ Այդ գեկուցումը ուղարկել են նահանգապետներին առանձնապէս ծանօթացնել «քաղաքային ինքնավարութիւններին» իրերի դրութեան հետ և տրմնիսարացիայի հետ միասին մշակել վճարման պայմանները և ձևերը։ Ներկրատաւթեանը մատակարարելու համար տրմնիսարացիայի հետ միասին մշակել է ներկրի փոխատուութեան գումարները ուրոշելու։ Քաղաքները քայքայելով բնակարանային ծախքերը վճարելու պահանջներով, փոխարքայի դիւանատունը մինչև անգամ հաշիւ չէ տուել իրան. իրաւունք ունի նա, արդեօք, մի այդպիսի ծանր բեռ դնելու քաղաքների վրա։ Չէ որ բնակարանային տուրքերը Անդրկովկասում վճարվում են 1857 թւի օրէնքի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Հրատարակուած է 1918 թուականի Մայիս 28-ին

Հրատարակութեան վայրը՝ Երեւան

Պատասխանատու խմբագիր՝ Ա. Ղազարեան

Հրատարակչական խմբագրութիւն՝ Ալեքսանդրապոլ

Տպագրուած է Ալեքսանդրապոլի Ա. Ղազարեանի տպարանում

Տպաքանակ՝ 5000

Գինը՝ 1 ռուբլի

Հասցէ՝ Ալեքսանդրապոլ, Ա. Ղազարեան

Հեռագրական հասցէ՝ Ալեքսանդրապոլ, Ղազարեան

Հեռաձայն՝ 105

Ստացուած է տպագրութեան 1919 թ. Մարտի 3-ին

Տպագրութեան է յանձնուած 1919 թ. Մարտի 4-ին

Թուղթը՝ Ա. Ղազարեանի

Չափը՝ 1/8 մեծ ձեւաչափի

Տպագրութեան ձեւը՝ 1 տպագրական մամուլ

Տպագրուած է 1 տպագրական մամուլ

Ստորագրուած է տպագրութեան 1919 թ. Մարտի 4-ին

ԴԱՒԹԻՒՆՑ ԴԱՒԹՆԱՒՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոր տարուան թղթակիր Ինկլիզ Սենթ Ջոնսթոն հաղորդում է, որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ ամէնէն հարուստ անձերը հետեւեալներն են։

Ջ Ո Ն Ս Թ Ո Ն

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ ամէնէն հարուստ անձը Ջոնսթոն է։ Անոր կարողութիւնը կը հաշուուի 1-էն (ս. թ.) ի նոյեմբեր 438 հազար տոլար։ Ջոնսթոն—ինչպէս Քոլոնէլ Ռոքֆէլլէր ալ ունի իր կարողութիւնը Ստանտարտ Օյլ ընկերութենէն։ Ջոնսթոն ունի 382 հազար, իսկ Ռոքֆէլլէր՝ 238 հազար։ Ջոնսթոնի ընտանիքը կ՚ապրի Նիւ Եորքի մէջ։ Ան ունի նաեւ ամառանոց մը Նիւփորթ Ռոտ Այլընտ նահանգին մէջ։ Ջոնսթոն ունի նաեւ ձիարշաւներու համար նախատեսուած ախոռներ։ Ան ունի նաեւ ձիարշաւներու համար նախատեսուած ախոռներ։ Ան ունի նաեւ ձիարշաւներու համար նախատեսուած ախոռներ։

Ջոնսթոն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Հրատարակվում է ամեն օր, բացի տոնական հաջորդ օրերից

Խմբագրության և տպարանի հասցեն՝ Երևան, Աբովյան փող. № 1

Հեռախոսներ՝ 2-35-56, 2-35-57, 2-35-58

Տարեկան բաժանորդագինը՝ 24 ռուբլի, կիսամյակի՝ 12 ռուբլի, եռամսյակի՝ 6 ռուբլի

Առանձին համարի գինը՝ 5 կոպեկ

Հրատարակության 40-րդ տարի

Հայաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեի, Հայաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցության Երևանի քաղաքային կոմիտեի և Երևանի քաղաքային խորհրդի օրգանը

Ուրբաթ, մարտի 6, 1936 թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ (ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ) ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ (ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ) ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ԵՎ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ

«ՎԱՂՈՒՎԱ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՐԿԱՎՈՐ ՀԱՐՑԵՐԸ»

Ֆինանսական տեսչության պետ ընկ. Ա. Ղազարյանի զեկուցումը

Մի ժամանակ—մարտի 2 և 5 ոչխարն ընդամենը 3 ժամ 20 րոպեում էր մորթվում։ Հիմա՝ 1 ժամվա ընթացքում մորթվում է 88 անասուն։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3 ժամ 20 րոպեում մորթվում էր 99 ոչխար։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 88 անասուն։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3-ի չափ կով էին մորթում։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 30 կով։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 63 հոգի էին կոլտնտեսության մեջ։ Հիմա՝ 151 հոգի։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3-ի չափ կով էին մորթում։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 30 կով։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3 ժամ 20 րոպեում էր մորթվում 99 ոչխար։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 88 անասուն։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

ՏՈՒՆԱՆ, 4 յուլիսի։ Կոլտնտեսության նախագահ ընկ. Ղազարյանի զեկուցումը։ Ընդամենը 3 ժամ 20 րոպեում էր մորթվում ոչխար։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 88 անասուն։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 63 հոգի էին կոլտնտեսության մեջ։ Հիմա՝ 151 հոգի։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3-ի չափ կով էին մորթում։ Այսօր մորթվում է 1 ժամում 30 կով։ Ահա թե ինչպիսի փոփոխություններ են տեղի ունեցել մեր կոլտնտեսություններում։

Ընդամենը 3 ժամ 20 րոպեում էր մորթվում 99